

Інформаційне право

УДК 34.32/341

КОРЖ І.Ф., доктор юридичних наук, с.н.с., заступник керівника наукового центру електронного парламенту та правової інформації ДНУ ПБП НАПрН України.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0446-5975>.

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню стану реалізації публічною владою України процесів щодо інтеграції держави до євроатлантичних структур співробітництва і безпеки. Зазначається, що в сучасному соціальному житті України є непоодинокі факти, коли питання євроатлантичної інтеграції держави часто використовується політичними структурами України у внутрішньополітичній грі як засіб одержання чергових порцій міжнародної допомоги. Тим самим, можуть створитися загрози зменшення привабливості для інвестицій західноєвропейського капіталу в економічну сферу України. Оскільки за умов політичної нестабільності та багатьох негативних політичних кампаній в Україні, зазначене може призвести до загрози поглиблення різнобічних розбіжностей у суспільстві, закріплення відповідних непорозумінь тощо, тому існує нагальна потреба у заохоченні до завершення здійснюваних реформ в Україні за зразком розвинених демократичних держав, що забезпечило б невідворотність започаткованих змін та обраного курсу подальшого розвитку України. Акцентовано увагу на тому, що від успішності реалізації публічною владою повноважень із здійснення відповідних реформ у державі, від належного виконання нею наданих європейськими партнерами відповідних рекомендацій залежить успішність реалізації євроатлантичної інтеграції України. Звернено увагу на умови, що передують інтеграції України до ЄС та НАТО і передбачають імплементацію критеріїв, що безпосередньо торкаються внутрішньополітичної сфери. Зазначається, що одним з головних завдань, які висувуються нашій державі, є побудова в країні ефективної системи запобігання та протидії корупції, оскільки це явище є однією з основних загроз національній безпеці. Вона підриває фінансову систему, довіру населення до держави, а також спроможність державних службовців захищати національні інтереси через використання посади заради власного збагачення. Підкреслюється, що не до кінця виконаним залишається питання реформи сектору безпеки країни, насамперед в частині реформування Служби безпеки України як основного суб'єкта цього сектору. Крім того, одним із головних критеріїв, що визначає готовність країни до вступу в такі авторитетні і бажані для України світові інституції, є належний стан функціонування в країні права. Виразником такого функціонування є так звана "правова безпека", сутність якої зводиться до правового захисту (правового забезпечення) життєво важливих інтересів об'єктів правової безпеки (фізичних і юридичних осіб), від всіляких негативних впливів, їх недопущення, парирування, інакше кажучи, мінімізації правових чинників ризиків, викликів, небезпек і загроз. Звертається увага на те, що актуальним для України залишається питання боротьби з відмиванням коштів та здійснення правоохоронної реформи, що передбачають забезпечення відповідності законодавства про боротьбу з відмиванням грошей; проблема щодо наявності фактів тиску на журналістів; поширення так званих "темників", що є негативним політико-правовим впливом на діяльність медіа. Зазначається, що нагальним є формування надійної системи забезпечення прав і свобод людини й громадянина в Україні, яке тісно пов'язане з налагодженням ефективної роботи та розвитком системи органів державної влади, на яких лежить безпосереднє завдання захисту

прав людини. Поряд з тим специфіка ситуації, яка склалась нині в Україні, передбачає реалізацію двох комплексів заходів, один з яких має на меті реформування окремих органів державної влади, зокрема, йдеться про судову реформу, та вдосконалення інституту омбудсмена, тобто, механізмів забезпечення принципу верховенства права. У зв'язку із зазначеним, підкреслюється, що доцільним є застосування в Україні маловживаного, але більш точного вислову – функціонування в Україні “правовладдя”, що є підвалиною цивілізованого суспільства.

Ключові слова: верховенство права, інтеграція, корупція, реформи, правова безпека, публічна влада.

Summary. *The article is dedicated to the study of the state of implementation by the public authorities of Ukraine of processes related to the integration of the state into Euro-Atlantic cooperation and security structures. It is noted that in the modern social life of Ukraine, there are rare facts when the issue of the Euro-Atlantic integration of the state is often used by the political structures of Ukraine in the internal political game as a means of receiving regular portions of international aid. Thus, there may be threats of a decrease in attractiveness for investments of Western European capital in the economic sphere of Ukraine. Since, under the conditions of political instability and many negative political campaigns in Ukraine, the above may lead to the threat of deepening multifaceted differences in society, consolidation of relevant misunderstandings, etc., therefore, there is an urgent need to encourage the completion of the ongoing reforms in Ukraine on the model of developed democratic states, which ensured the inevitability of the initiated changes and the chosen course of further development of Ukraine. Attention is focused on the fact that the successful implementation of the Euro-Atlantic integration of Ukraine depends on the successful implementation of the powers of the public authorities to implement relevant reforms in the state, on the proper implementation of the relevant recommendations provided by the European partners. The article draws attention to the conditions that precede Ukraine's integration into the EU and NATO and provides for the implementation of criteria that directly affect the domestic political sphere. It is noted that one of the main tasks facing our state is the construction of an effective system of preventing and countering corruption in the country, as this phenomenon is one of the main threats to national security. It undermines the financial system, public trust in the state, as well as the ability of civil servants to protect national interests through the use of office for personal enrichment. It is emphasized that the issue of the reform of the country's security sector remains incomplete, primarily in terms of reforming the Security Service of Ukraine as the main subject of this sector. In addition, one of the main criteria that determines the country's readiness to join such authoritative and desirable world institutions for Ukraine is the proper functioning of the law in the country. The expression of such functioning is the so-called “legal security”, the essence of which is reduced to legal protection (legal security) of the vital interests of objects of legal security (natural and legal entities), from all kinds of negative influences, their prevention, parrying, in other words, minimization legal factors of risks, challenges, dangers and threats. Attention is drawn to the fact that the issue of combating money laundering and the implementation of law enforcement reforms, which provide for compliance with the legislation on combating money laundering, remains relevant for Ukraine; the problem of the presence of facts of pressure on journalists; the spread of so-called “dark people”, which is a negative political and legal influence on the activities of the media. It is noted that the formation of a reliable system for ensuring the rights and freedoms of man and citizen in Ukraine is urgent, which is closely related to the establishment of effective work and development of the system of state authorities, which are directly tasked with protecting human rights. At the same time, the specifics of the current situation in Ukraine provide for the implementation of two sets of measures, one of which is aimed at reforming individual state authorities, in particular, it is about judicial reform, and improving the institution of the ombudsman, i.e., the mechanisms for ensuring the rule of law. In connection with the above, it is emphasized that it is expedient to use a little-used but more accurate expression in Ukraine – the functioning of the “rule of law” in Ukraine, which is the foundation of a civilized society.*

Keywords: rule of law; integration; corruption; reforms; legal security; public authority.

Постановка проблеми. Одним із потенційних чинників сприяння розвитку відносин України з провідними державами Західної Європи та її інтеграції до європейських структур співробітництва і безпеки, є внутрішня готовність держави до зазначеного. Як неодноразово зазначалося в різних медіа, інтеграційні процеси в Західній Європі ніколи не були предметом короткострокових політичних спекуляцій та маневрів, вони залишаються питанням стратегічної ваги. Прихильники та супротивники інтеграції мають сталі усвідомлені позиції, виважені стратегії і змушені адаптувати їх до умов навколишнього середовища.

Однак на теренах України часто відбувається щось протилежне: інтеграція стає поняттям декларативним, використовується як інструмент у політичній боротьбі, проте не є стратегічним усвідомленим пріоритетом. Використання гасел європейської інтеграції лише як козирів у внутрішньополітичній грі та як засобу одержання чергових порцій міжнародної допомоги може відштовхнути європейців від України, може зробити інтеграцію ще менш привабливою для західноєвропейського капіталу.

Так, одним із найбільш дискусійних та важливих для суспільства питань в Україні залишається перспектива можливого вступу України до Європейського Союзу (ЄС) та до Північноатлантичного Альянсу (НАТО). Курс на вступ до Альянсу є відповідним чином законодавчо оформленим, але це не спиняє дебатів, які, за умов політичної нестабільності та багатьох негативних політичних кампаній, призводять до загрози поглиблення різнобічних розбіжностей у суспільстві, закріплення відповідних непорозумінь тощо. Тому цілком очевидним є те, що існує потреба у заохоченні до завершення здійснюваних реформ в Україні за зразком розвинених демократичних держав. Фактично мова йде про доповнення внутрішніх рішень щодо реалізації певної моделі суспільного розвитку відповідними міжнародними зобов'язаннями із залученням зовнішніх чинників, а також відповідність внутрішніх правових напрацювань та їх належна реалізація публічною владою, що забезпечило б невідворотність започаткованих змін та обраного курсу подальшого розвитку України.

Оскільки намір України вступити до таких організацій, як НАТО та ЄС, безпосередньо пов'язаний з обранням і реалізацією певної моделі національного розвитку, то він, за логікою, мав би базуватися на цілковитій визначеності засад суспільно-політичного ладу ефективними правовими механізмами.

Питанню наближення та вступу до НАТО, співпраці з НАТО приділено увагу у працях таких вітчизняних учених і фахівців, як: В. Богданович, В. Горбулін, Л. Загайнова, А. Качинський, М. Кордон, І. Кучерів, О. Нестерцова-Собакар, Г. Перепелиця, О. Руденко, Г. Ситник, Ю. Стужук, В. Циганов, В. Чумак, М. Шпура, та інших. Питання участі України в інтеграційних процесах та співпраці з ЄС знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних учених і фахівців, як П. Беленький, В. Винник, А. Гальчинський, П. Гайдучський, В. Геєць, В. Демченко, М. Долішній, О. Дорогіх, Б. Клімчук, О. Ковальова, Н. Кухарська, Н. Луцишин, Н. Мікула, В. Мовчан, П. Рудяков, О. Федірко, М. Якуб'як та інших. Вони досліджували проблеми інтеграції та співпраці України з країнами ЄС, розглядали проблему регіональної інтеграції та питання саме вступу України в ЄС.

Доцільно нагадати, що такі відомі німецькі вчені як Клаудія Майор та Яна Пульерін наголошують, що Захід має незворотно інтегрувати Україну до євроатлантичних структур, щоб забезпечити виживання суверенної, процвітаючої, безпечної та демократичної держави. У протилежному випадку, росія поглине Україну і підтвердить, що у сучасному світі усі проблеми потрібно вирішувати лише військовими засобами [1].

Від того, як успішно працює у цьому напрямку публічна влада, тобто як реалізує свої повноваження щодо здійснення відповідних реформ у державі, як виконує надані

європейськими партнерами відповідні рекомендації, що значною мірою впливають на подальший розвиток українського суспільства, залежить успішність реалізації євроатлантичної інтеграції України. А для реалізації зазначеного невід'ємним є здійснення належного контролю українським суспільством за результативністю функціонування публічної влади, за її спроможністю виконати завдання, що поставили перед Українською державою. Вказаному значною мірою сприяють наукові дослідження в даній царині, а їхні висновки та рекомендації мають бути в полі зору органів публічної влади та впроваджуватися у практичну площину.

Необхідно підкреслити, що досвід євроінтеграції України в умовах війни має унікальний характер. Здійснюючи опір широкомасштабній збройній російській інтервенції, потерпаючи від величезних людських і фінансово-економічних втрат, країна набула статусу кандидата на вступ до ЄС, продовжує європейську інтеграцію в різних сферах, поглиблює партнерство з ЄС та НАТО на секторальних напрямках, виконує рекомендації Єврокомісії і запроваджує на практиці положення Угоди про асоціацію.

Прагнення українського суспільства жити в розвинутій економічно, демократичній країні, в якій прискіпливо дотримуються основні права і свободи людини і громадянина, в якій інтереси фізичних і юридичних осіб знаходяться в центрі уваги та діяльності публічної влади, мають бути захищеними як своїми збройними силами, так і органами безпеки, та повинні підкріплюватися практичними справами і реальними діями публічної влади.

Однак, як показують відповідні наукові дослідження та реальний стан справ у державі, стверджувати про належний хід подальшого розвитку держави і, водночас, належне державне управління з боку публічної влади у даній царині ще зарано. Це свідчить про необхідність вивчення питань щодо основних причин існування проблем в управлінській діяльності публічної влади при вирішенні інтеграційних завдань, що поставили перед Україною.

З огляду на зазначене, є нагальна необхідність вивчення причин існування зазначених недоліків, пошук слабких місць та напрацювання відповідних пропозицій щодо покращення загального стану в діяльності української публічної влади, що сприятиме належному забезпеченню євроатлантичного прагнення українського суспільства.

Метою статті є оцінка стану дотримання європейських принципів права в Україні у процесі здійснення євроатлантичної інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Європейська та Євроатлантична інтеграція України є свідомим вибором Українського народу, що підтверджується подіями Революції Гідності та нормативно-правовим закріпленням зазначеного в Конституції України [2]. Зазначимо, що НАТО народилася як наслідок нездатності ООН того часу забезпечити мир у світі, тоді, коли СРСР ветував багато постанов Ради Безпеки цієї організації. Для легітимізації нової організації скористалися 51-м пунктом [Статуту ООН](#) щодо легітимного колективного захисту. Концепцію новоувореної міжнародної організації її перший Генеральний секретар лорд Ісмей окреслив як “тримати росіян (в оригіналі – Радянський Союз – *від Ред.*) на відстані, американців – всередині (Європи), а німців – під наглядом” [3].

Нинішня збройна агресія російської федерації щодо України підтверджує аморфність і безпорадність ООН та Ради Безпеки перед сьогоденними викликами, а отже актуальність і правильність обраного Україною шляху щодо вступу в НАТО. Водночас, необхідно зазначити, що процес входження України до НАТО є водночас стимулюючим фактором для проведення внутрішніх політичних та соціально-економічних реформ в усіх

сферах суспільного життя нашої держави, гармонізації законодавства з правовими нормами та демократичними принципами країн-членів НАТО.

Вступ України до НАТО передбачає імплементацію критеріїв, що безпосередньо торкаються внутрішньополітичної сфери. Одним з головних завдань, які висувуються нашої державі, як претендентці на членство в Альянсі, є побудова в країні ефективної системи запобігання та протидії корупції. Тут головна мета полягає у стабільному зниженні рівня корупції, що в кінцевому підсумку повинно призвести до економічного зростання, а значить – до покращення життя пересічних українців. Американський Президент Джо Байден підкреслив, що саме подолання корупції є ледь не головною умовою, яку висувують союзники до Києва.

Таким чином, боротьба з корупцією є одним з головних “домашніх завдань” для України в контексті відповідності вимогам, які висувуються до кандидата на членство в Альянсі. Зазначене підтверджується подіями, пов’язаними із функціонуванням Міністерства оборони України, яке погрузло в корупційних скандалах, пов’язаних з фактами крадіжки державних коштів при здійсненні забезпечення військових формувань необхідним для ведення війни проти агресора – підтверджують гостроту, необхідність і невідкладність згаданої боротьби у военній сфері.

Водночас, не до кінця вирішеним залишається питання реформи сектору безпеки країни, насамперед в частині реформування Служби безпеки України як основного суб’єкта цього сектору, прийняття нового закону про СБУ, яким мають регулюватися завдання, функції та повноваження цієї Служби. Тому, метою реформи сектора безпеки залишається посилення якості управління ним за допомогою ефективного і дієвого забезпечення безпеки в умовах демократичного нагляду і контролю. Реформа пропонує платформу для розгляду того, які суб’єкти і фактори мають відношення до безпеки в даному середовищі, а також методологію для оптимізації використання доступних ресурсів безпеки [4].

Щодо політичного аспекту згаданої реформи, насамперед в частині контролю за спеціальними (розвідувальними) службами, то до цього часу не реалізовано положення статті 6 Закону [5] щодо створення комітету Верховної Ради України з метою гарантування неухильного і безумовного дотримання державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями, правоохоронними органами спеціального призначення та розвідувальними органами вимог Конституції України щодо забезпечення національної безпеки і до повноважень якого належить забезпечення контрольних функцій Верховної Ради України за діяльністю цих органів. Публічній владі неодноразово нагадувалися ці недоопрацювання як з боку громадянського суспільства, так і з боку наших партнерів-європейців.

Крім того, потребують належного реформування такі аспекти СБУ, як фінансовий (планування та бюджетування, управління фінансами, прозорість тощо) та людські ресурси (кадровий менеджмент, гендерні питання, положення про заробітну плату, заохочення і винагороди, кодекси поведінки, конфлікти інтересів тощо) Зазначене пояснюється необхідністю забезпечити неможливим подібні політичні призначення, як-то призначення на Голову СБУ та його заступників людей не компетентних, не професійних і безпорадних, що, як показала практика, вилось у проникнення в її ряди зрадників України і агентів росії і призвело до фактичного паралічу Служби в її боротьбі з ворогом.

Окрім зазначеного вище, існує і негативний зовнішній фактор щодо вступу України до НАТО. Так, Сполучені Штати Америки та Німеччина просять Президента В. Зеленського не закликати встановлювати чітких термінів ухвалення України в НАТО на саміті Альянсу. Про це повідомляє The Telegraph. Це пов’язано з побоюваннями

деяких членів НАТО, що запрошення України в Альянс може призвести до того, що вони будуть втягнуті у війну проти росії. The Telegraph стверджує, що Німеччина й США “дуже скептично ставляться до подальшого просування України по шляху до повноправного членства в НАТО цього року”, тож ці країни наполегливо застерегли Україну від встановлення твердих термінів вступу до НАТО [6].

Під європейською інтеграцією України слід розуміти насамперед процес впровадження європейських правових норм та правових принципів в українське законодавство. Таке впровадження має забезпечити: стабільну економіку, правову державу, чисте довкілля, якість харчових продуктів, соціальну захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції. Таким чином, європейська інтеграція України – це процес зближення України з Європейським Союзом як на рівні законів, так і на рівні правил та звичаїв, а також правових принципів, що існують у суспільстві. ЄС – це єдиний економічний, соціальний та гуманітарний простір, де відмовилися від кордонів та зайвих умовностей задля вільного переміщення товарів, людей, послуг і капіталів, необмеженого обміну інформацією, культурними та науковими надбаннями.

Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за своїм обсягом і охопленням є найбільшим міжнародним договором, який ЄС укладав із третьою країною. Угода набула чинності 1 вересня 2017 року. Документ став основою для співпраці між ЄС та Україною, а також трансформації нашої держави [7].

У 2021 році Президент України В. Зеленський започаткував процес підписання декларацій про підтримку європейської перспективи України з окремими країнами ЄС у межах нової тактики зближення України з Євросоюзом. У таких деклараціях країнами ЄС декларувалося надання допомоги Україні у здобутті повноправного членства у ЄС, зокрема фіксувалася європейська перспектива України. Упродовж року Україна підписала такі декларації з 8 країнами ЄС, а після початку російського вторгнення європейська перспектива України була офіційно підтримана Європарламентом та Єврокомісією [8].

Одним із головних, на нашу думку, критеріїв, що визначає готовність країни до вступу в такі авторитетні і бажані для України світові інституції, є належний стан функціонування в країні права. Виразником такого функціонування є так звана “правова безпека”. Її сутність зводиться до правового захисту (правового забезпечення) життєво важливих інтересів об’єктів правової безпеки (фізичних і юридичних осіб), від всіляких негативних впливів, їх недопущення, парирування, інакше кажучи, мінімізації правових чинників ризиків, викликів, небезпек і загроз.

Предметом захисту системи правової безпеки є життєво важливі інтереси її об’єктів – особи, суспільства і держави – у різних сферах життєдіяльності. *Для особи* – її життєво важливими інтересами є основоположні права і свободи, її життя та гідність, безпечні умови життєдіяльності тощо. *Для суспільства* – його життєво важливими інтересами є демократичні цінності, тобто можливість за допомоги права визначати свої політичні, економічні, соціальні та культурні системи; правове забезпечення й активна участь у вирішенні питань, що стосуються життя в усій різноманітності його вимірів, добробуту й умов для свого сталого розвитку. *Для держави* – її життєво важливими інтересами є: правове врегулювання та захищеність конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності від існуючих та ймовірних загроз; її території, навколишнього природного середовища – від надзвичайних ситуацій, а також правова система держави, створена на підставі формалізації правових норм, які забезпечують належне функціонування і визначають напрям подальшого розвитку держави [9, с. 15].

При цьому доцільно зазначити, що суб'єктами гарантування правової безпеки згаданих об'єктів в Україні є органи публічної влади. Законодавча влада визначає сам предмет захисту правової безпеки, а Президент України та органи виконавчої влади, які виконують нормозастосовну та нормотворчу функції, здійснюють охоронну діяльність згаданого предмету, не допускають порушення норм права, тобто безпосередньо гарантують правову безпеку. Суди, якими є Конституційний Суд та суди загальної юрисдикції, поновлюють порушені права об'єктів правової безпеки.

Однак, як показує сучасна практика державного управління в Україні, а також численні медійні публікації, включаючи зарубіжні, державна влада латентно перебирається до рук особи, яку суспільство не обирало і не надавало відповідні повноваження. Протягом 2021 – 2022 років на державних посадах високого рівня почали масово опинятися люди так чи інакше пов'язані із главою Офісу Президента України (ОП) А. Єрмаком, насамперед за його протекції.

Як показують результати опитування, українці вважають, що представники Офісу Президента перевищують свої повноваження^{*}, впливаючи на Парламент і Уряд, а отже й на законодавство [10]. Зазначене підтверджують і факти, зазначені в медіа, наприклад: значну кількість міжнародних питань вирішує не Міністр закордонних справ, а керівник Офісу; парламентський аналітик руху “ЧЕСНО” О. Саліженко зазначає, що суб'єктивний фактор у механізмі погодження дозволів на закордонне відрядження депутатів присутній і його можна розцінювати, як тиск на народних депутатів – політичних опонентів [11]; можна згадати і “ручне” формування порядку денного засідання парламенту тощо. Вказане вище – прямий виклик правовій безпеці України, який потребує відповідної реакції з боку громадянського суспільства, оскільки Президент України, як гарант Конституції України, не вживає відповідних заходів для недопущення зазначеного.

Вступ України до Європейського Союзу є на поточному порядку денному майбутнього розширення ЄС з 2022 року, коли держава подала заявку на вступ в умовах російсько-української війни, з метою поступової інтеграції в єдиний ринок ЄС і кінцевим вступом до ЄС. Це одна з восьми нинішніх держав-кандидатів на вступ до ЄС. Водночас Європейська рада у своєму рішенні зазначила, що вона вирішить щодо наступних кроків відповідно до заявки України про вступ до ЄС після повного виконання відповідних семи вимог. Не вникаючи у зміст згаданих вимог, лише зазначимо, що станом на сьогодні залишилися виконати або завершити їх виконання лише декілька з них, що сповільнює вступ України до ЄС.

Так, одною з таких не до кінця виконаних вимог, як зазначалося вище, залишається вимога щодо необхідності посилити боротьбу з корупцією, зокрема на високому рівні, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечити належну динаміку судових справ та винесених вироків. Як показують події корупційного характеру в Україні, публічна влада ще не проявляє належних зусиль у тому, щоб покінчити з цим ганебним явищем.

Так, в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) за 2023 рік, Україна отримала 36 балів зі 100 можливих (на 3 бали зростання), посідаючи 104 місце поміж 180 країн. Найменше з усіх держав-кандидаток набрала Туреччина – в її доробку стало менше на 2 бали (34 бали, 115 місце), і вона ж стала останньою з-поміж усіх претендентів на своє місце в ЄС [12].

* Примітка від Ред. Юридично Офіс Президента не є органом державної влади, оскільки утворений Президентом як допоміжний орган.

Незважаючи на наближення згаданого показника України до показників держав-кандидатів в ЄС та розбудови в цілому антикорупційної системи із наявністю реальних вироків за “топ-корупцію”, в Україні ще потрібно багато попрацювати, щоб наздогнати показники держав ЄС. При цьому, якщо і надалі будуть проявлятися факти тиску на журналістів та представників громадськості, публічна влада безпідставно втручатиметься у різні сфери життєдіяльності, а корупційні скандали, пов’язані насамперед з обороною країни, не стихатимуть, ми можемо дуже швидко втратити наші досягнення.

Одною з вимог, яку потрібно було Україні реалізувати – це боротьба з відмиванням коштів та здійснення правоохоронної реформи, що передбачають забезпечення відповідності законодавства про боротьбу з відмиванням грошей стандартам Міжнародної групи з протидії відмиванню брудних грошей (FATF); ухвалення комплексного стратегічного плану реформування всього правоохоронного сектору як частини середовища безпеки України. Однак на цьому напрямку Україні ще потрібно добре попрацювати.

Підтвердженням наявності фактів тиску на журналістів, є події, пов’язані з так званим “вибірковим” формуванням відповідними суб’єктами “Єдиного марафону”, тобто загальноукраїнського інформаційного телемарафону, який запущений 24 лютого 2022 року з метою інформування населення щодо ситуації в Україні від початку російського вторгнення в Україну. До нього, без усіляких пояснень не були допущені відповідні телеканали, які були “незручними” для публічної влади, насамперед “5-й” канал, канал “Еспресо”, канал “Новий” тощо.

Іншим фактом є нинішній скандал щодо поширення так званих “темників” на Укрінформ – єдиному національному інформаційному агентстві України, яке є джерелом інформації про політичне, економічне, соціальне, наукове, культурне, суспільне життя в Україні та за кордоном. У період керівництва державним інформаційним агентством “Укрінформ” Олексієм Мацукою контроль над ним здійснював офіс Президента України В. Зеленського. При цьому в редакційній політиці було порушено баланс об’єктивності, запроваджувалися елементи цензури, фактично – “темники”, подібні до проявів прямої цензури медіа часів президентів Л. Кучми і В. Януковича [13].

Як зазначає “Українська правда” в даній публікації, влада завжди намагалася впливати на Укрінформ. Це хвороба будь-яких політиків – ототожнювати себе з державою і вважати, що державне медіа має бути підконтрольним і обслуговувати “генеральну лінію партії”, а не працювати для суспільства. Схоже, так само вирішило і чинне керівництво країни.

Зазначені факти є негативним політико-правовим впливом на діяльність згаданих суб’єктів, своєрідним викликом для “правової безпеки” України, оскільки порушують європейські правові принципи, які впроваджені в національне законодавство, а також правові норми законодавства та Конституції України (ст.15) щодо заборони цензури. Цими діями публічна влада не лише дискредитує країну та українське суспільство, а й себе, підриваючи тим самим демократичні підвалини завойовані Українським народом у процесі багаторічної визвольної боротьби. Крім того, це – пряма загроза національній безпеці в інформаційній сфері, оскільки ігноруються як норми прямої дії Конституції України, так і національного законодавства в цілому. Тому, цілком необхідним є введення кримінальної відповідальності за порушення норм прямої дії Конституції України.

Зазначені дії аналізуються нашими союзниками і європейськими партнерами, що може викликати у них відповідне негативне сприйняття і відповідним чином вплинути на їхню підтримку прагнення України до вступу в європейські та євроатлантичні інституції.

Однією із найважливіших і ще не до кінця вирішених проблем в Україні, яка залишається за лаштунками згаданих вище європейських вимог, є належне забезпечення прав людини. Мова йде про ті недоопрацювання публічної влади України, що викликають недотримання та порушення прав людини у повсякденному житті громадян. Такими, наприклад, є несправедливий та непрозорий розподіл бюджетних коштів на заробітну платню різним категоріям громадян; недиференційоване регулювання пенсійного забезпечення, особливо щодо військових пенсіонерів; несправедливі судові рішення при захисті прав людини у судах тощо.

Зазначені недоліки викликані: низьким рівнем правової культури і правової свідомості переважної більшості членів нашого суспільства; незадовільним рівнем зовнішнього виховного впливу на кожну людину з боку суспільства та самовиховання за наявності в багатьох людей реального відчуття власної честі та гідності; низьким рівнем дотримання правопорядку (законності) у житті суспільства і держави та беззастережної відповідальності кожної без винятку особи перед собою і оточенням за процес і результати своєї діяльності; нерівноправністю гілок та органів державної влади та недосконалістю функціонування місцевого самоврядування територіальних громад у реальному житті; низьким рівнем професіоналізму у сфері політичного та державного менеджменту і його винятковою залежністю від особистих й групових (кланових) інтересів; відсутністю чіткої структурованості громадянського суспільства і громадського контролю за діяльністю всіх органів державної влади; високим рівнем корупції на всіх рівнях і щаблях державного і суспільного життя та відсутністю політичної волі у його зменшенні; відсутністю прямої обопільної залежності між людиною і громадянином та державою і суспільством. Аналіз зазначених проблем засвідчує, що кожна з них має свої суб'єктивні та об'єктивні причини походження та існування [14].

Як слушно зазначають Ю. Шемшученко і О. Скрипнюк, формування надійної системи забезпечення прав і свобод людини й громадянина в Україні тісно пов'язане з налагодженням ефективної роботи та розвитком системи органів державної влади, на яких лежить безпосереднє завдання захисту прав людини. Поряд з тим специфіка ситуації, яка склалась нині в Україні, передбачає реалізацію двох комплексів заходів, один з яких має на меті реформування окремих органів державної влади, зокрема, йдеться про судову реформу, вдосконалення інституту омбудсмена, а інший – забезпечення надійних механізмів взаємодії між цими органами державної влади [15].

Зазначене вказує на те, що в Україні до цього часу належним чином не впроваджено в дію положення статті 8 Конституції України щодо того, що “в Україні визнається і діє принцип верховенства права”; що “норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується” [2].

Однак, в даному випадку, на нашу думку, більш доцільним було б застосування маловживаного, але більш точного вислову – функціонування “правовладдя” (англ. – *the rule of law*), що також включає в себе решту венеціанських тез про принципи: поділу влади; законності; безпосереднє застосування судами приписів Конституції щодо людських прав). Ідея правовладдя як основи сучасних держав і цивілізацій останнім часом стала навіть потужнішим талісманом, аніж ідея демократії. Колишній головний лорд-суддя і один із найбільш знавців права в цьому світі Том Бінгем дослідив, що ця ідея означає основу прекрасного і справедливого суспільства, гарантію відповідальної влади, засіб забезпечення миру та співпраці.

Доречно нагадати, що у вересні 2005 року Рада Міжнародної асоціації правників ухвалила резолюцію, у якій було сказано: “Правовладдя – це підвалини цивілізованого

суспільства. Воно визначає прозорість процедур, доступних і однакових для всіх. Воно є запорукою додержання принципів, що водночас забезпечують свободу і захист. Міжнародна асоціація правників закликає всі країни шанувати ці засадничі принципи. Вона також закликає членів Асоціації відверто висловлюватися на підтримку правовладдя у своїх суспільствах” [16, с. 173]. Тому існує необхідність для публічної влади України звернути увагу на зазначене і неухильно дотримуватися згаданих принципів.

Висновки.

Належне дотримання публічною владою України європейських принципів права, насамперед в частині забезпечення прав людини, є наріжним коменом для успішного просування нашої держави в її інтеграційних процесах. Крім того, забезпечення свободи та безпеки країни, стабільна економіка, функціонування правової держави, наявність чистого довкілля та якості харчових продуктів, соціальна захищеність громадян, високий рівень життя та відсутність корупції – є мотиваційним показником прагнення українського суспільства до євроатлантичної інтеграції.

Водночас, успішність зазначеного в значною мірою залежить від наявності у публічної влади країни належних розуміння та спроможності забезпечити реалізацію згаданого прагнення через належне завершення запроваджених в Україні реформ.

На сьогодні залишаються не завершеними ряд таких реформ, як: судова, правоохоронна, безпекова тощо реформи. Негативним наслідком цього є: несправедливий та непрозорий розподіл бюджетних коштів на заробітну платню різним категоріям громадян; недиференційоване регулювання пенсійного забезпечення, особливо щодо військових пенсіонерів; несправедливі судові рішення при захисті прав людини у судах, що підштовхує громадян до необхідності звернення до Європейського суду з прав людини; резонансні скандали, пов’язані з фактами корупції в органах публічної влади навіть в умовах ведення війни тощо.

Як свідчать непоодинокі негативні факти суспільного життя, а також їх аналіз з боку наукових експертів та практиків у різних сферах життєдіяльності, публічна влада України не поспішає виправляти зазначене вище. При цьому представники влади висловлюють удаване нерозуміння щодо висловленого нашими європейськими партнерами твердження про неготовність нашої країни до інтеграції в згадані інституції. Зазначене свідчить, що в Україні склалася політико-правова ситуація, яка вимагає кардинальних кадрових змін в органах публічної влади, за якої можна буде кардинально змінити згадану ситуацію і реально забезпечити реалізацію євроатлантичного прагнення Українського народу. На нашу думку, лише через формування структури коаліційної публічної влади, з’явиться шанс забезпечити в Україні верховенство права і запровадити в державі згадане вище правовладдя. А для цього має насамперед проявитися політична воля переможців минулих виборчих змагань.

Використана література

1. Відомі німецькі вчені закликали якнайшвидше прийняти Україну в НАТО. URL: <https://foreignukraines.com/2024/09/10/well-known-german-scientists-called-for-ukraine-to-join-nato-as-soon-as-possible> (дата звернення: 25.09.2024).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.96 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
3. НАТО. – (Вікіпедія). URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%90%D0%A2%D0%9E> (дата звернення: 23.05.2024).

4. Цілісність сектору безпеки. URL: <https://securitysectorintegrity.com/uk/%D1%83%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BC-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0-%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8> (дата звернення: 30.05.2024).

5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.18 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 30.05.2024).

6. Деякі країни застерегли Зеленського не підіймати тему членства України в НАТО цьогоріч. – (ЗМІ). URL: <https://glavcom.ua/world/world-politics/dejaki-krajini-zasterehli-zelenskoho-ne-pidijmati-temu-chlenstva-ukrajini-v-nato-tsohorich-zmi-1002752.html> (дата звернення: 06.06.2024).

7. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.14 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text> (дата звернення: 26.05.2024).

8. Європейська інтеграція України. – (Вікіпедія). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%84%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D0%B5%D0%B9%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D1%96%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 26.05.2014).

9. Корж І.Ф. Право і правова безпека в Українських реаліях. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки*. Т. 31 (70). № 2. 2020. С. 13-19.

10. Вплив Офісу президента на державні інституції є надмірним. Результати соціопитування. URL: <https://www.chesno.org/post/5841> (дата звернення: 11.06.2024).

11. Відрадження депутатів ВР: комусь – можна, комусь – ні? URL: <https://www.dw.com/uk/vidradzenna-deputativ-vr-komus-mozna-komus-ni/a-67647724> (дата звернення: 11.06.2024).

12. Індекс сприйняття корупції. CPI-2023. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org> (дата звернення: 30.05.2024).

13. Всі свої. Як Офіс президента бере під контроль Укрінформ. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/05/29/7458080> (дата звернення: 31.05.2024).

14. Сущенко В.М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. Т. 129. 2012. № 2. С. 29 - 30.

15. Шемшученко Ю.С., Скрипнюк О.В. Сучасний конституційний процес і проблеми вдосконалення регулювання захисту прав людини в Конституції України (частина перша). *Публічне право*. № 3. 2015. С. 17.

16. Том Бінгем. Правовладдя / за заг. ред. С. Головатого; переклад з англ. В. Костеллі та Д. Шкръоби. Київ: PENGUIN BOOKS, 2024. 256 с.
